

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті розкрито теоретичні аспекти визначення сутності зовнішньоекономічної діяльності. Виділено наукові підходи до розкриття поняття «зовнішньоекономічна діяльність»: з погляду системи, економічного явища, процесу; складової частини єдиного народногосподарського комплексу, торговельно-економічної міжнародної діяльності; сукупності операцій та функцій як характерних елементарних складових діяльності; способу включення економіки країни до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації; як прояв встановлених зовнішньоекономічних зв'язків; як правової категорії. На основі декомпозиції поняття «зовнішньоекономічна діяльність» визначено змістові складові існуючих визначень, окреслено їх переваги, недоліки та доцільність включення окремих сутнісних ознак. Зроблено висновок про необхідність дослідження зовнішньоекономічної діяльності у її зв'язку з більш загальними рівнями – економічною та господарською діяльністю.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, господарська діяльність, зовнішньоекономічні відносини, зовнішньоекономічні зв'язки, зовнішньоекономічні операції, міжнародний поділ праці.

Вітко Юлія

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье раскрыты теоретические аспекты определения сущности внешнеэкономической деятельности. Выделены научные подходы к раскрытию понятия «внешнеэкономическая деятельность»: с точки зрения системы, экономического явления, процесса; составной части единого народнохозяйственного комплекса, торгово-

экономической международной деятельности; совокупности операций и функций как характерных элементарных составляющих деятельности; способа присоединения экономики страны к процессам международного разделения труда и международной кооперации; как проявление установленных внешнеэкономических связей; как правовая категория. На основе декомпозиции понятия «внешнеэкономическая деятельность» определены смысловые составляющие существующих определений, очерчено их преимущества, недостатки и целесообразность включения отдельных существенных признаков. Сделан вывод о необходимости исследования внешнеэкономической деятельности в ее связи с более общими уровнями – экономической и хозяйственной деятельностью.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, хозяйственная деятельность, внешнеэкономические отношения, внешнеэкономические связи, внешнеэкономические операции, международное разделение труда.

Yuliya Vitko

THEORETICAL ASPECTS OF DETERMINATION OF ESSENCE OF CONCEPT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

The article describes the theoretical aspects of determination of essence of foreign economic activity. Scientific approaches to disclosure of the concept of «foreign economic activity» were identified: in terms of the system, the economic phenomenon, the process; the component part of the unified national economy complex, trade and economic international activity; aggregate of operations and functions as the characteristic elementary constituents of activity; the method of joining of the country's economy to the processes of the international division of labor and the international co-operation; as an expression of the set external economic connections; as a legal category. On the basis of decomposition of the concept «foreign economic activity» certainly semantic constituents of existent determinations, their advantages, failings and expedience of including of separate essence signs, are outlined. It was therefore concluded about the necessity of research of foreign economic activity for its connection with more general levels – economic and economic activity.

Keywords: foreign economic activities, economic activity, external economic relations, foreign economic ties, foreign economic operations, international division of labour.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність є важливою складовою розвитку національного господарства країни та підсистемою світової економіки. Поглиблення процесів взаємозв'язку та взаємодоповнюваності національних економік, створення міжнародних господарських комплексів всередині країни та пришвидшення темпів міжнародного обміну є характерними рисами сучасного розвитку економіки. Залучення національного виробництва до єдиного світогосподарського простору відкриває перед Україною сприятливі перспективи для забезпечення ефективності зовнішньоекономічної діяльності та актуалізує питання формування власної організаційно-економічної моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що неможливо без чіткого розуміння сутності зовнішньоекономічної діяльності. Це зумовлює необхідність обґрунтування теоретичних підходів до визначення змісту поняття «зовнішньоекономічної діяльності», що у підсумку визначає об'єктивну передумову проведення дослідження за вказаним напрямом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню зовнішньоекономічної діяльності присвячено чимало наукових праць вчених-економістів, зокрема, В. О. Васюренка [1], Г. М. Дроздової [3], І. С. Кайтанського [5], Ю. Є. Кирилова [6], В. В. Коломійця [8], Я. П. Машталір [10], І. М. Паски [13], А. О. Фатенок-Ткачук [14] та інших. У цих роботах, серед іншого, авторами вирішують питання теоретичного характеру, а саме визначаються теоретико-методичні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності, розглядаються поняття ефективності, організаційно-економічного механізму здійснення зовнішньоекономічної діяльності, узагальнюються теоретичні підходи до розуміння сутності, видів та форм зовнішньоекономічної діяльності. Теоретичним підґрунтям розкриття сутності поняття зовнішньоекономічна діяльність крім праць вітчизняних та іноземних вчених, можна вважати також науково-довідкову економічну літературу та нормативно-правові документи, в яких наводиться категорійне визначення термінів та понять.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. На основі аналізу вищезазначених джерел можна зробити висновок про багатовекторність, складність та неоднозначність у трактуванні поняття зовнішньоекономічної діяльності, що обумовлює актуальність подальшого наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття теоретичних аспектів визначення сутності поняття зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічний енциклопедичний словник за редакцією С. В. Мочерного [11] подає визначення зовнішньоекономічної діяльності як однієї зі сфер економічної діяльності держави, підприємств, фірм, компаній, тісно пов'язана із зовнішньою торгівлею, експортом та імпортом товарів, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням спільних з іншими країнами проектів тощо. В даному трактуванні зовнішньоекономічна діяльність розкривається через поняття «економічна діяльність».

Економічна діяльність в межах держави становить неоднорідний та багатоаспектний предмет вивчення, її можна розглядати як у контексті реалізації приватних інтересів, так і інтересів країни в цілому. У першому аспекті така діяльність є засобом досягнення підприємницьких цілей, у другому – загальнодержавних, діяльність всіх суб'єктів господарювання постає невід'ємною складовою національної економіки, елементом господарського механізму країни. Економічна діяльність, як процес, що здійснюється у сферах матеріального та нематеріального виробництва різними економічними суб'єктами, має мету, засоби, результат, характеризується взаємозв'язками, закономірностями, та реалізує інтереси, що пов'язані з використанням наявних переваг.

Відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД), економічна діяльність – це процес виробництва продукції (товарів і послуг), який здійснюють з використанням певних ресурсів: сировини, матеріалів, устаткування, робочої сили, технологічних процесів тощо [12]. Як складова економічної діяльності суб'єктів господарювання, зовнішньоекономічна діяльність має загальноекономічні цілі здійснення та повинна розглядатися через призму національної концепції економічного розвитку. Окремі

зовнішньоекономічні заходи мають бути сумісними із загальним економічним ладом та виступають лише засобом або проміжною метою задля досягнення стратегічних загальнодержавних цілей.

Підпорядкованість зовнішньоекономічної діяльності розв'язанню загальнонаціональних соціально-економічних завдань, які впливають із цілей функціонування народного господарства підкреслює у своєму дослідженні І. М. Паска, який пропонує зовнішньоекономічну діяльність вивчати винятково на основі загальної теорії систем та розглядати як систему зі своїми специфічними організаційно-економічними та правовими механізмами функціонування, а також як складову єдиного народногосподарського комплексу. Ми погоджуємося з точкою зору І. М. Паски, що зовнішньоекономічна діяльність не є відокремленою підсистемою зі своїми внутрішньосистемними цілями [13, с. 6].

Гармонізація діяльності зовнішньоекономічного комплексу країни, як матеріальної основи здійснення зовнішньоекономічної діяльності, дозволить подолати наявні суперечності розвитку господарського механізму країни. На думку Г. М. Дроздової, важливим завданням в розвитку зовнішньоекономічного комплексу країни являється об'єднання виробничих і зовнішньоекономічних видів діяльності в єдину органічну, успішно функціонуючу систему [3].

Економічну діяльність здійснюють інституційні одиниці, тобто суб'єкти господарювання, які самостійно розпоряджаються своїми ресурсами, володіють активами і беруть на себе зобов'язання. У процесі створення нової вартості суб'єкти господарювання взаємодіють, обмінюючись товарами, послугами, фінансовими активами і пасивами. Водночас, зовнішньоекономічна діяльність має суттєву специфіку, що пов'язана із функціонуванням та взаємодією суб'єктів на міжнародному рівні. Г. М. Дроздова зазначає, що зовнішньоекономічна діяльність є самостійною діяльністю підприємства, яка являється, з одного боку, складовою частиною господарської діяльності підприємства, а з другої – такою частиною його діяльності, котра здійснюється на іншому, міжнародному рівні, у взаємозв'язку з господарськими суб'єктами інших країн [3]. Інший (міжнародний) рівень функціонування обумовлює специфіку здійснення зовнішньоекономічної діяльності, що передбачає

врахування крім національного, також і міжнародного законодавства та правил розрахунків з міжнародними партнерами. Зовнішньоекономічна діяльність розглядається як спосіб включення економіки країни до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, при цьому успішна реалізація мети можлива за рахунок ефективного використання переваг міжнародного поділу праці, спеціалізації, кооперування та міжнародних ділових відносин.

Характерною особливістю зовнішньоекономічної діяльності є її суб'єктний склад: суб'єктами діяльності виступають контрагенти, які знаходяться на території різних країн. Критерієм місцезнаходження суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності виступає місце регулярного здійснення ділових операцій (основної діяльності). При цьому державна (національна) приналежність сторін не має значення, що підкреслюється ст. 1 (3) та ст. 10 Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року, яка безпосередньо регулює укладення договорів купівлі-продажу товарів між сторонами, комерційні підприємства яких перебувають у різних державах [9]. Таким чином, принциповою умовою належності до суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності країни слід відзначити взаємодію даного контрагента із суб'єктом господарювання, що є нерезидентом по відношенню до нього.

Низка авторів розглядають зовнішньоекономічну діяльність як один із аспектів зовнішньоекономічних зв'язків. Зокрема, у праці М. О. Козіка [7, с. 139] зазначається, що практика здійснення зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах відтворюється через зовнішньоекономічні зв'язки господарюючих суб'єктів. Однак, як стверджує Г. М. Дроздова, на відміну від зовнішньоекономічних зв'язків, які являють собою різні форми, засоби і методи зовнішньоекономічних відносин між країнами, зовнішньоекономічна діяльність висвітлює діяльність на рівні виробничих структур (фірм, організацій, підприємств, об'єднань і т.д.) [3]. У цьому контексті доцільно визначити зовнішньоекономічну діяльність як категорію мікрорівня, що пов'язаний з особливостями функціонування окремих суб'єктів господарювання.

Спробу визначити підпорядкованість понять «зовнішньоекономічна діяльність», «зовнішньоекономічні зв'язки» та «зовнішньо-економічні відносини» було здійснено Ю. Є. Кириловим,

який пропонує розглядати їх як систему взаємопов'язаних похідних категорій. Виходячи з погляду Ю. Є. Кирилова, зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності інших країн, що виникає у процесі виробництва, реалізації, розподілу та споживання продукції на основі взаємної вигоди для всіх учасників та являє собою заходи й дії щодо реалізації зовнішньоекономічних відносин. В свою чергу, зовнішньоекономічні відносини розкриваються як встановлення контактів у системі світового господарства задля майбутнього співробітництва; зовнішньоекономічні зв'язки трактуються як напрацьовані відносини, побудовані на минулій співпраці [6, с. 8].

Аналогічна спроба співвіднести зазначені вище поняття була зроблена В. О. Васюренком, який розглядає зовнішньоекономічну діяльність суб'єкта господарювання як прояв встановлених зовнішньоекономічних зв'язків внаслідок формування та розвитку зовнішньоекономічних відносин [1, с. 28]. І в першому, і в другому випадку, розкриття поняття «зовнішньоекономічна діяльність» здійснюється через категорії, що є досить близькими за своїм змістом та не мають однозначно визначеної підпорядкованості між собою, що, на наш погляд, не дозволяє розкрити зміст поняття та визначити його істотні властивості, хоча і дає можливість виокремити деякі відмінності у практиці використання зазначених категорій.

Зовнішньоекономічну діяльність з урахуванням змісту взаємовідносин, які виникають між її суб'єктами, А. О. Фатенок-Ткачук пропонує розглядати як економічне явище і як процес. Зокрема, відповідно до погляду А. О. Фатенок-Ткачук, зовнішньоекономічна діяльність як явище – це система міжнародних економічних відносин, які виникають між суб'єктами господарювання країн світу внаслідок виробництва, обміну і споживання товарів, послуг та ідей в умовах необмеженості потреб та ресурсів і на основі міжнародного поділу праці внаслідок виходу за межі національних господарств із метою максимізації прибутку [14, с. 8]. Як бачимо, у такому визначенні містяться наступні положення:

- по-перше, зазначено притаманні зовнішньоекономічній діяльності як виду економічної діяльності етапи виробництва, обміну і споживання; однак упущено таку складову як розподіл, що неодмінно

має місце у виробничих відносинах між суб'єктами господарювання;

- по-друге, згадується одне з положень економічної теорії – обмеженість ресурсів та безмежність потреб, що не може бути сутнісною ознакою досліджуваної економічної категорії;
- по-третє, вихід за межі національних господарств не виступає критерієм віднесення діяльності до зовнішньоекономічної;
- по-четверте, зазначення мети зовнішньоекономічної діяльності в цілому є позитивним моментом, однак невірним є її обмеження тільки максимізацією прибутку. Подібне обмеження мети здійснення зовнішньоекономічної діяльності отриманням прибутку також зустрічається у працях Я. П. Машталір [10]. Ми погоджуємося, що найчастіше на першому місці серед економічних передумов здійснення зовнішньоекономічної діяльності стоять фінансові мотиви, однак, вагомими мотивами також є збільшення частки ринку, виживання, репутація фірми та задоволення потреб ринку в продукції. Крім того, необхідно зазначити, що вихідною умовою стратегії зовнішньоекономічної діяльності фірми є її узгодження зі стратегічною метою, що означає деталізацію мети зовнішньоекономічної діяльності в залежності від загальної мети діяльності суб'єкта господарювання.

Вибір мети здійснення зовнішньоекономічної діяльності конкретного суб'єкта господарювання обумовлюється також специфікою діяльності, стадією його життєвого циклу, наявними конкурентними перевагами та бар'єрами, роллю і масштабами зовнішньоекономічної діяльності в загальній системі господарювання та з урахуванням регіону розміщення та тенденцій міжнародного ринку. Зрозуміло, що перспективи функціонування на міжнародному ринку в умовах висококонкурентних ринків багато в чому залежать від визначених цільових орієнтирів зовнішньоекономічної діяльності, однак, їх множинність не дає можливості однозначного виділення єдиної сутнісної мети здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Поряд з дослідженням зовнішньоекономічної діяльності як явища, А. О. Фатенок-Ткачук розглядає зовнішньоекономічну діяльність як процес, що є складним ланцюгом дій – від пошуку (зародження) підприємницької ідеї до її втілення в конкретний проект, який забезпечує виготовлення товарів, виконання роботи та надання послуг, конкурентоспроможних на міжнародних ринках [14, с. 8]. На

нашу думку, такий підхід є досить цікавим, адже дозволяє розглядати механізм дій та заходів щодо реалізації зовнішньоекономічних відносин, який в подальшому може бути відображений у стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, робиться наголос на необхідність конкурентоспроможності продукції (товарів, послуг), що є вагомим критерієм доцільності виходу підприємства на зовнішній ринок. Однак, стає зрозумілим, що дане визначення є більш доцільним для підприємств, що здійснюють експортно-імпорتنі торговельні операції, ніж для комплексного визначення сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність».

Розгляд зовнішньоекономічної діяльності з позиції формування та реалізації конкурентних переваг також зустрічається в працях В. В. Коломійця [8], який виділяє конкурентоспроможність продукції та виробництва як необхідний принцип здійснення зовнішньоекономічної діяльності, та Я. П. Машталір, яка тлумачить зовнішньоекономічну діяльність як сукупність зовнішньоекономічних операцій у сфері господарської діяльності, які здійснює підприємство з метою отримання прибутку через створення та реалізацію конкурентних переваг внаслідок виходу на світовий ринок [10, с. 7]. Таким чином, теорія та методологія зовнішньоекономічної діяльності визначається у межах підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Поряд із цим, як і Я. П. Машталір, ряд науковців застосовує для характеристики зовнішньоекономічної діяльності поняття зовнішньоекономічних операцій, а також сукупності різного роду функцій. І. С. Кайтанський вважає виконання певних операцій обов'язковими супутніми умовами зовнішньоекономічної діяльності, що також дозволяє точніше визначити сутність даного поняття. До таких операцій І. С. Кайтанський відносить забезпечення просування товару від продавця до покупця; вчасне надання різноманітних зовнішньоторговельних послуг – транспортних, страхових, експедиторських, банківських; здійснення платіжно-розрахункових операцій; пошук комерційної та валютно-фінансової інформації про кон'юнктуру зовнішніх товарних та грошових ринків [5, с. 5].

Як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій тлумачать зовнішньоекономічну діяльність Г. М. Дроздова [3], І. С. Кайтанський

[5], при чому Г. М. Дроздова пов'язує дані функції з виходом підприємства на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях [3].

Розгляд зовнішньоекономічної діяльності з погляду сукупності операцій та функцій як характерних елементарних складових діяльності, здійсненого на основі декомпозиції поняття «зовнішньоекономічна діяльність», дозволяє визначити її змістові складові, що в цілому відображає позитивне значення наведених визначень. Такі підходи засновано на тому, що кожен із переліку відповідних різновидів даної діяльності, з погляду економічних основ їх проведення, має окремі сутнісні ознаки економічного характеру, що дозволяє проводити ланцюговий розгляд змістовної семіотики досліджуваного поняття задля розв'язання поставлених завдань.

Необхідно також зазначити, що поняття «зовнішньоекономічна діяльність» виступає як економічною, так і правовою категорією, що пов'язано з необхідністю проведення її регулювання. Законодавче визначення поняття зовнішньоекономічна діяльність сформульоване у Законі України від 16 квітня 1991 р. «Про зовнішньоекономічну діяльність», відповідно до якого, зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами (п. 8 ст. 1) [4]. У даному визначенні сутність зовнішньоекономічної діяльності розкривається через поняття «господарська діяльність», під якою у Господарському кодексі розуміється «діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність» (ч. 1 ст. 3) [2]. В даному випадку господарська діяльність є більш широким (родовим) поняттям по відношенні до зовнішньоекономічної діяльності, що в свою чергу, виступає видовим поняттям (поняття з меншим обсягом). Тобто, як поняттю меншого обсягу, зовнішньоекономічній діяльності притаманні загальні ознаки господарської діяльності.

За таких умов виникає питання, чи є співвідносними визначення зовнішньоекономічної діяльності з одного боку як виду господарської діяльності, з іншої – як однієї із сфер економічної

діяльності, адже належність зовнішньоекономічної діяльності до даних категорій визначає практичні аспекти її здійснення та регулювання.

Відповідно до Господарського кодексу України, під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [2]. Тобто ознаками такої діяльності є спрямованість на отримання доходу або задоволення певних потреб суспільства. Крім того, особливістю господарської діяльності є її суб'єкти – не будь-які особи, а лише ті з них, що відповідно до вимог Господарського Кодексу України визнаються суб'єктами господарювання (ст. 55) [2]. В свою чергу, відповідно до КВЕД, економічну діяльність характеризують витрати на виробництво, процес виробництва та випуск продукції [12], тобто поняття є більш загальним.

Це дає підстави стверджувати, що поняття «економічна діяльність» і «господарська діяльність» співвідносяться як родові поняття та видові. Це, в свою чергу, дозволяє пояснити трактування зовнішньоекономічної діяльності через обидві категорії. Відповідно до логічного закону зворотного відношення між змістом і обсягом понять, із розширенням змісту поняття зменшується його обсяг і, навпаки, зі збільшенням обсягу зменшується зміст. Тому, доцільніше на нашу думку, все ж розкривати сутність поняття зовнішньоекономічної діяльності через категорію «господарська діяльність», яка є поняттям з меншим змістом, а отже, більш точно характеризує зовнішньоекономічну діяльність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження показує, що зовнішньоекономічну діяльність не можна об'єктивно дослідити без врахування її зв'язку з більш загальними рівнями – економічною та господарською діяльністю. Водночас, зовнішньоекономічна діяльність має суттєву специфіку, що пов'язана із функціонуванням та взаємодією суб'єктів на міжнародному рівні. На основі проведеного аналізу можна виділити наступні підходи до розкриття сутності поняття зовнішньоекономічної діяльності: з погляду системи, економічного явища, процесу; складової частини єдиного народногосподарського комплексу, торговельно-економічної

міжнародної діяльності; сукупності операцій, функцій, видів та форм здійснення; заходів і дій від пошуку ідеї до її втілення в конкретний проект; кожен з яких відображає окремі аспекти здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Подальші дослідження за проблемою можуть стосуватись виявлення схожих та відмінних рис у визначеннях зовнішньоекономічної діяльності шляхом виділення та комбінування основних структурних ознак задля уточнення досліджуваної дефініції.

Література

1. Васюренко В. О. Фінансова складова зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання : дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Васюренко Володимир Олександрович. – Харків, 2009. – 250 с.

2. Господарський кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

3. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навчальний посібник для вузів / Г. М. Дроздова. – К. : ЦУЛ, 2005. – 172 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://readbookz.com/book/34/1521.html>

4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» : прийнятий Верховною Радою УРСР 16.04.1991 № 959-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

5. Кайтанський І. С. Організаційно-економічні засади зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)» / Кайтанський Іван Сергійович – Херсон, 2010. – 22 с.

6. Кирилов Ю. Є. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності на ринку зерна : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / Кирилов Юрій Євгенович. – Житомир, 2005. – 20 с.

7. Козік М. О. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів України як чинник активізації просторового розвитку економіки

країни / Козік М. О. // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2014. – №1. – С. 138–143.

8. Коломієць В. В. Експортний потенціал регіону та його зовнішньоекономічна діяльність (на прикладі Черкаського регіону) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Коломієць Володимир Васильович. – К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАНУ, 2005. – 22 с.

9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_003

10. Машталір Я. П. Механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування)» / Машталір Яна Петрівна. – Хмельницький, 2009. – 23 с.

11. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, С. І. Юрій; за ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616 с.

12. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 р. N 457 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/842>

13. Паска І. М. Організація і економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / Паска Ігор Миколайович. – Миколаїв, 2000. – 21 с.

14. Фатенок-Ткачук А. О. Формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)» / Фатенюк-Ткачук Алла Олександрівна. – Л., 2009. – 24 с.

1. Vasyurenko V. O. Finansova skladova zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti sub"yektiv hospodaryuvannya : dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ek. nauk : spets. 08.00.08 «Hroshi, finansy i kredyt» / Vasyurenko Volodymyr Oleksandrovych. – Kharkiv, 2009. – 250 s.
2. Hospodars'kyy kodeks Ukrainy : pryynyatyy Verkhovnoyu Radoyu Ukrainy 16.01.2003 r. # 436-IV [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Drozdova H. M. Menedzhment zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti pidpryyemstva : navchal'nyy posibnyk dlya vuziv / H. M. Drozdova. – K. : TsUL, 2005. – 172 s. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <http://readbookz.com/book/34/1521.html>
4. Zakon Ukrainy «Pro zovnishn'oekonomichnu diyal'nist'» : pryynyatyy Verkhovnoyu Radoyu URSR 16.04.1991 # 959-XII [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
5. Kaytans'kyy I. S. Orhanizatsiyno-ekonomichni zasady zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti ahrarykh pidpryyemstv : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ek. nauk : spets. 08.00.04 «Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy (ekonomika sil's'koho hospodarstva i APK)» / Kaytans'kyy Ivan Serhiyovych – Kherson, 2010. – 22 s.
6. Kyrylov Yu. Ye. Rozvytok zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti na rynku zerna : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ek. nauk: spets. 08.07.02 «Ekonomika sil's'koho hospodarstva i APK» / Kyrylov Yuriy Yevhenovych. – Zhytomyr, 2005. – 20 s.
7. Kozik M. O. Zovnishn'oekonomichna diyal'nist' rehioniv Ukrainy yak chynnyk aktyvizatsiyi prostorovoho rozvytku ekonomiky krayiny / Kozik M. O. // Visnyk Chernihivs'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky. – 2014. – #1. – S. 138–143.
8. Kolomiyets' V. V. Ekспортныy potentsial rehionu ta yoho zovnishn'oekonomichna diyal'nist' (na prykladi Cherkas'koho rehionu) : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ek. nauk: spets. 08.10.01 «Rozmishchennya produktyvnykh syl i rehional'na ekonomika» / Kolomiyets' Volodymyr Vasylovych. – K.: Rada po vyvchennyu produktyvnykh syl Ukrainy NANU, 2005. – 22 s.

9. Konventsia Orhanizatsiyi Ob"yednanykh Natsiy pro dohovory mizhnarodnoyi kupivli-prodazhu tovariv vid 11 kvitnya 1980 roku [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_003

10. Mashtalir Ya. P. Mekhanizm upravlinnya zovnishn'oekonomichnoyu diyal'nistyu mashynobudivnoho pidpryyemstva : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ek. nauk : spets. 08.00.04 «Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy (mashynobuduvannya)» / Mashtalir Yana Petrivna. – Khmel'nyts'kyy, 2009. – 23 s.

11. Mochernyy S. V. Ekonomichnyy entsyklopedychnyy slovnyk: u 2 t. T. 1 / S. V. Mochernyy, Ya. S. Larina, S. I. Yuriy; za red. S. V. Mochernoho. – L'viv: Svit, 2005. – 616 s.

12. Natsional'nyy klasyfikator Ukrayiny. Klasyfikatsiya vydiv ekonomichnoyi diyal'nosti DK 009:2010: Nakaz Derzhspozhyvstandartu Ukrayiny 11.10.2010 r. N 457 [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.dkrp.gov.ua/info/842>

13. Paska I. M. Orhanizatsiya i ekonomichna efektyvnist' zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti pidpryyemstv APK : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ek. nauk : spets. 08.07.02 «Ekonomika sil's'koho hospodarstva i APK» / Paska Ihor Mykolayovych. – Mykolayiv, 2000. – 21 s.

14. Fatenok-Tkachuk A. O. Formuvannya stratehiyi rozvytku zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti mashynobudivnykh pidpryyemstv : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ek. nauk : spets. 08.00.04 «Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy (ekonomika sil's'koho hospodarstva i APK)» / Fatenyuk-Tkachuk Alla Oleksandrivna. – L., 2009. – 24 s.

Рецензент: Маркіна І. А., д.е.н., завідувач кафедри менеджменту Полтавської державної аграрної академії

21.09.2017